

π g
10

QV

II 9
10

ERASMI

ROTERODAMI

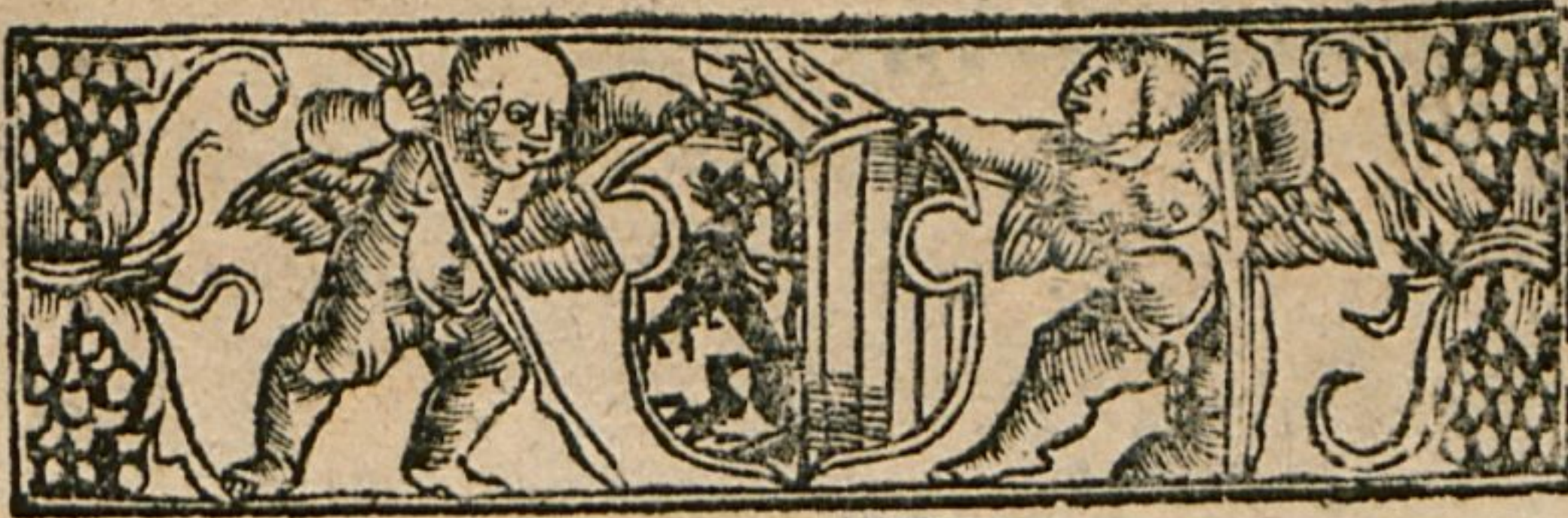
DE RATIONE STVDII AC
legendi, interpretandiꝫ auctoꝝ
res libellus aureus.

Officium discipulorum ex Quintiliano,
Qui primo legendi, ex eodem.

ERASMI
Concio de puero IESV in schola
Coletica Londini instituta pronuntianda.

EIVSDEM
EXPOStulatio IESV ad mortales

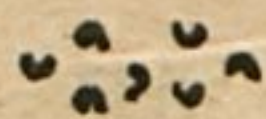
EIVSDEM
CARmina scholaria.

BIBLIOTHECA
PONICKAVIANA

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK
HALLE
(SAALE)

ERASMVS ROTERODAMVS PETRO
VITERIC LIBERALIVM DISCIPLI
NARVM PROFESSORI
EXIMIO S. D.

¶ Næ tu rem istam mi Petre suauissime, & perspicis acute, et grauite, vereq; iudicas, plurimū referre, qua ratione, quoq; ordine quid instituas, idq; maximum habere momentum, cum cæteris in rebus omnibus, tum vero præcipue in bonarum studijs literarum. An non videmus ingentia pondera, si artem adhibeas, minimo tolli negotio, quæ nullis alioquæ viribus moueri poterāt? Quemadmodum & in bello non p̄inde refert, quantis copijs, quantiscq; viribus hostē adoriaris, vt q̄ probe instructo exercitu, quo consilio quoq; ordine pugnam capessas. Ac multo celerius quo tendunt, perueniunt ij, qui semitas compendiarias norunt, q̄ qui amnem (vt ait Plautus) ducem sequuntur, & vel contempto Pythagora τῆσ λεωφορον ingrediuntur, vel varijs etiam errorum ambagibus circumaguntur. Proinde rogas, vt tibi studiorum ordinem, ac viam, formamq; præscribam, quam tu, veluti Thesei filijum secutus, & in auctorum labrinthis citra errorem versari queas, & ad eruditionis summam celerius emergere, vel magis aliorum studijs consulere, quos bonis literis instituis, quandoquidem ipse iam propemodū ad eruditionis fastigium peruenisti. Equidem pro mea certe virili non grauatim parebo homini tam amico, vt nephas sit quiduis etiam flagitanti negare, nedum rem tam honestam, tanq; frugiferam. Q; si senseris nostrum hoc consilium tibi commo- modo fuisse, tui candoris erit, & alijs ad bonas literas enitenti- bus, digito viam indicare.

DE RATIONE STVDII. II.

Id est illis
lotis per
dibus.

P Rincipio duplex videtur oino cognitio, rerum, ac verborum. Verborum prior, rerum potior. Sed nonnulli dum *αὐπιπτοῖς* (ut aiunt) *πρὸς τὴν* ad res discendas festinant, sermonis curam negligunt, et male affecto cōpendio in maxima incidunt dispensa. Etenim cum res non nisi per vocum notas cognoscant, qui sermonis vim non calleat, is passim in rerum quoque iudicio caecutiatur, hallucinetur, deliret necesse est. Postremo videas nullos omnium magis ubique de vuculis cauillari, quam eos qui iactitant sese verba negligere, rem ipsam spectare. Quapropter utroque in genere statim optima, & quidem ab optimis sunt discenda. Quid enim stultius, quam magno labore discere, quae postea maiori cogaris dediscere? Nihil autem facilius discitur, quam quod rectum, ac verum est. At praua si semel inhæserint ingenio, dictu mirum, quam non possint reuelli. Primum igitur locum grammatica sibi vendicat, eaque protinus duplex tradenda pueris, graeca videlicet, ac latina. Non modo quod his duabus linguis omnia ferme sunt prodita, quae digna cognitu videantur, verum etiam quod utraque alteri sic affinis est, ut ambae citius percipi queant coniunctim, quam altera sine altera, certe quam latina sine graeca. A graecis auspiciari nos mauult Quintilianus, sed ita, si his literis perceptis, non longo intervallo latinae succedant, sane utraque pari cura tuendas esse monet atque ita futurum, ut neutrae alteris officiant. Ergo utriusque linguae rudimenta, et statim, & ab optimo praecipiente sunt haurienda, qui si forte non contingat, tunc (quod est proximum) optimis certe utendum auctoribus, quos equidem perpaucos, sed delectos esse velim. Inter graecos grammaticos nemo non primum locum tribuit Theodoro Gaza, proximum mea sententia Constantinus Lascaris sibi iure suo vendicat, Inter latinos vetustiores Diomedes, inter

A ij

DE RATIONE STUDII

recentiores haud multum video discriminis, nisi quod Nicolaus Perottus videtur omnium diligentissimus, citra superstitionem tamen Verum ut huiusmodi precepta fateor necessaria, ita velim esse, quoad fieri possit, quae paucissima, modo sint optima. Nec unquam probavi literatorum vulgus, qui pueros in his inculcandis complures annos remorantur. Nam vera emendate loquendi facultas optime paratur, cum ex castigata loquentium colloquio, conuictuque, tum ex eloquentium auctorum assidua lectione, e quibus non primum sunt imbibendi, quorum oratio praeterquam quod est castigatissima, argumenti quoque illecebra aliqua discipulis blandiatur. Quo quidem in genere primas tribuerim Luciano, alteras Demostheni, tertias Herodoto. Rursum ex poetis primas Aristophani, alteras Homero, tertias Euripidi, Nam Menandrum, cui vel primas daturus eram, desideramus. Rursum inter Latinos quis utilis or loquendi auctor, quam Terentius? purus, tersus, & quotidianis sermoni proximus, tum ipso quoque argumenti genere ius cundus adolescentiae. Huic si quis aliquot selectas Plauti comedias putet addendas, quae vacent obscenitate, equidem nihil repugno. Proximus locus erit Vergilio, tertius Horatio, quartus Ciceroni, quintus C. Caesari, Salustium si quis adiungendum arbitrabitur, cum hoc non magno pere contenderim, atque hos quidem ad utriusque linguae cognitionem satis esse duco. Neque enim mihi placent, qui in euoluendis hunc in usum auctoribus, etiam quibuslibet, vitam omnem conterunt. Prorsus infantem existimantes eum, quem vlla chartula suffugerit. Ergo parata sermonis facultate, si non luxuriosa, certe casta, mox ad rerum intelligentiam conferendus est animus. Tametsi ex his quoque scriptoribus, quos expoliendae linguae gratia legimus, non mediocriter obiter rerum quoque cognitio percipitur, verum ex instituto omnis fere rerum scientia, a Graecis auctoribus petenda est. Nam vnde nam haurias vel

Vera emendate loquendi facultas inde paratur.

purius, vel citius, vel iucundius, quæ ab ipsis fontibus? Sed quo ordine disciplina discenda sint, & ex quibus potissimum præceptoribus, id alias fortasse rectius ostendemus. Interim ad primæ ætatis studia reuertamur. Vt igitur ex his auctoribus vnde linguæ copiam petendam esse diximus, fructum capias & maturius, & vberiore, Laurentium Vallam tibi censeo diligenter euoluendum, qui de latini sermonis elegantia scripsit elegantissime. Huius adiutus præceptionibus, ipse per te non pauca annotabis. Neque enim te velim per omnia, velut addictum, Laurentianis seruire præceptis. Adiuua bit hoc quoque, si figuras grammaticas a Donato, ac Diomedæ traditas edidiceris, si carminis leges ac formas omnes tenueris, si rhetorices summam, hoc est propositiones, locos probationum, exornationes, amplificationes, transitionum formulas in promptu habueris. Conducunt enim hæc non solum ad iudicandum, verum etiam ad imitandum. His itaque rebus instructus, inter legendum auctores non oscitanter obseruabis, si quod incidat insigne verbum, si quid antique aut noue dictum, si quod argumentum, aut inuentum acute, aut tortum apte, si quod egregium orationis decus si quod adagium, si quod exemplum, si qua sententia digna, quæ memoriæ commendetur, Isque locus erit apta notula quæ ipsam insigniendus. Notis autem non solum varijs erit vtendum, verum etiam accommodatis, quo protinus quid rei sit, admoneant. Ad hæc si quis dialecticam addendam statueret, non admodum refragabor, modo ab Aristotele eam discat, non ab isto loquacissimo sophistarum genere, neque rursus ibi desideat, & velut ad scopulos (vt inquit Gellius) sirenos consenescat. Verum interim memineris, optimum dicendi magistrum esse stilum. Erit hic igitur in carmine, in oratione libera, in omni argumenti genere diligenter exercendus. Neque negligenda memoria, lectionis thesaurus. Eam tamen locis & imaginibus

A ij

Quintilianus.

DE RATIONE STVDII.

Effus adiuuari non inficior, tamen tribus rebus potissimum
 constat optima memoria, intellectu, ordine, cura. Si quidem
 bonæ memoriæ pars est, rem penitus intellexisse. Tum ordo
 facit, ut etiam quæ semel exciderint, quasi postliminio in ani-
 mum reuocemus. Porro cura omnibus in rebus, non hic tan-
 tum, plurimum valet, Itaque quæ meminisse velis, ea sunt atten-
 tius, ac crebrius relegenda, deinde sæpius a nobis ipsis exigen-
 da, ut si quid forte suffugerit, id restituatur. Illud minutius, sed
 tamen haud indignum quod admoneatur. Adiuuabit non
 mediocriter, si quorum necessaria quidem, sed subdifficilis erit
 memoria veluti locorum, quos tradunt Cosmographi, pedū
 metricorum, figurarum grammaticarum, genealogiarū, aut
 si quæ sunt similia, ea quæ fieri potest breuissime simul, & lucu-
 lentissime in tabulas depicta, in cubiculi parietibus suspendā-
 tur, quo passim & aliud agentibus, sint obuia. Item si quædā
 breuiter, sed insigniter dicta, velut apophthegmata, prouer-
 bia, sententias, in frontibus, atque in calcibus singulorum codi-
 cum inscribes, quædam anulis, aut poculis inculpes, non ul-
 la pro foribus, & in parietibus, aut vitreis etiam fenestris de-
 pinges, quo nusquam non occurrat oculis, quod eruditionē
 adiuuet. Hæc enim tametsi singula per se pusilla videantur, ta-
 men in vnum collata aceruum, doctrinæ thesaurum lucro au-
 gent, haud quaquam negligendo τῷ εἰς ἀφρονὸν σπενδόντι,
 id est his opibus properanti ditescere. Postremo illud nō ad
 vnum aliquid, sed ad omnia simul plurimum conducet, si fre-
 quenter alios quoque doceas. Nunquam enim melius deprehens-
 deris quid intelligas, quid non. Atque interim noua quædam
 occurrunt commentanti, differentiæque nihil non altius infigi-
 tur animo.

DE RATIONE INSTITVENDI
DI DISCIPVLOS.

Sed video te cupere, vt de docendi quoq; ratione non nihil attingamus. Age mos geratur Viterio. Quanc; video Fabium hisce de rebus diligentissime præcepisse, adeo vt posthunc de iisdem scribere prorsus impudentissimum esse videatur. Ergo qui volet instituere quempiam, dabit operam, vt statim optima tradat, verum qui rectissime tradat optima, is omnia sciat necesse est, aut si id hominis ingenio negatum est, certe vniuscuiusq; disciplinæ præcipua. In hoc non ero contentus decem illis, aut duodecim autoribus, sed orbem illūdoctrinæ requiram, vt nihil ignoret, etiam qui minima paret docere. Erit igitur huic per omne scriptorū genus vagandum, vt optimum quemq; primū legat, sed ita, vt neminem relinquat ingustatum, etiam si parum bonus sit auctor. Atq; id quo cumulatione fructu faciat, ante locos & ordines quosdam, ac formulas in hoc paratas habeat, vt quicquid vsquā inciderit annotandum, id suo ascribat ordini. Sed hoc qua ratione fieri oporteat, in secundo de copia commentario demonstraui. Verum si cui vel otium, vel librorū copia defuerit, plurima Plinius vnus suppeditabit, multa Macrobius, & Atheneus, varia Gellius. Sed in primis ad fontes ipsos properandum, id est græcos & antiquos. Philosophiam optime docebit Plato, et Aristoteles, atq; huius discipulus Theophrastus, tum vtrinq; mixtus Plotinus. Ex theologis secundū diuinas literas, nemo melius Origene, nemo subtilius aut iucundius Chryostomo, nemo sanctius Basilio. Inter latinas duo dumtaxat insignes in hoc genere, Ambrosius mirus in allusionibus, & Hieronymus in arcanis literis exercitatissimus. Quod si minus vacabit immorari singulis, omnes tamen censeo degustandos, quorum in præsentia catalo-

DE PVERIS.

gum texere, non est ratio. Certe propter poetarum enarra-
 tionem, quibus mos est, ex omni disciplinarum genere sua tē-
 perare, tenenda est fabularum vis, quā vnde potius petas, q̄
 ab Homero, fabularum omnium parente? Tamen si Meta-
 morphoses, ac Fasti Nasonis non leue momentum adferent,
 etiam si latine scripti. Tenenda cosmographia, quæ in histo-
 rijs est vsui, nedum in poetis. Hanc breuissime tradit Pompo-
 nius Mela, doctissime Ptolomeus, diligentissime Plinius. Nā
 Strabo non hoc tantū agit. Hic præcipua pars est obserua-
 se quæ montium, fluminum, regionum, vrbium, vulgo res-
 cepta vocabula, quibus antiquis respondeant. Eadem debet
 esse cura in arborum, herbarum, animantium, instrumento-
 rum, vestium, gemmarum nominibus, in quibus incredibile
 dictu, q̄ nihil intelligat literatorum vulgus. Horum notitia
 partim e diuersis auctoribus, quæ de re rustica, de re militari,
 de architectura, de re culinaria, de gemmis, de plantis, de na-
 turis animantium conscripserunt, colligitur. Quanc̄ Iulius
 Pollux ex professo de rerum vocabulis tradidit, que vtinam
 tam accurate distinxisset, q̄ congeffit copiose, partim ex ethy-
 mologijs, partim ex his linguis, quæ prisci sermonis & incor-
 rupti, manifesta vestigia seruant in hanc vsq̄ ætatem, cuiusmo-
 di lingua Constantinopolitanorum, Italarum, & Hispano-
 rum, nam Gallorum oratio longius degenerauit. Tenenda
 antiquitas, que non mō ex vetustis auctoribus, verum etiam
 e nomismatis priscis, e titulis, saxisq̄ colligitur. Ediscenda &
 deorum genealogia, quibus vndiq̄ refertæ sunt fabule. Eam
 post Hesiodum foelicius, q̄ pro suo sæculo, tradidit Boccatio-
 us. Non ignoranda astrologia, q̄ hanc passim suis figmentis
 aspergunt poetæ, præsertim Higini. Tenenda rerum omni-
 um vis, atq̄ natura, propterea q̄ hinc similia, epitheta, compa-
 rationes, imagines, metaphoras, atq̄ alia id genus schemata
 solent mutuo sumere. In primis aut̄ omnis tenenda est histo-

ria, cuius vsus latissime patet, non tantum in poetis. Iam si quis Prudentium, vnum inter christianos vere facundum poetam, volet enarrare, literas etiam arcanas calleat oportet. Postremo nulla disciplina est, nec militiæ nec rei rusticæ, nec musices, nec architecturæ, quæ non vsui sit ijs, qui poetas, aut oratores antiquos susceperint enarrandos. Sed video, iam dudum frontem contrahis. Næ tu inquis, immensum onus imponis etiam literatori. Onero sane, sed vnum, vt quæ plurimos exonerem. Volo vt vnus euoluat omnia, ne singulis vniuersa sint euoluenda.

¶ Iam vero de formando puerorū ore, de quæ tradendis ceu per lusum, iocumque literarum figuris, satis præcepit Fabius. Equidem post tradita elementa prima, malim ad vsum loquendi statim vocari puerum, Etenim cum intra pauculos menses, quæuis barbaram linguam ætas ea sonet, quid vetat quo minus idem fiat in lingua græca siue latina? Verum id nec in magno puerorum grege locum habet, & domesticam præceptoris consuetudinem requirit. Quamquam in ludo quoque dabit operam, vt siue pluribus loquatur, siue seorsim vni, quæ potest emendatissime dicat. Quædam obiter interpretetur, & vt imitentur admoneat. Loquentes illos aliquoties collaudet, si quid dictum erit aptius, aut emendet, cum errabunt. Ea res efficiet vt illi quoque consuescant circumspectius, & accuratius loqui, & præceptorem loquentem attentius obseruent, Iuuabit & illud, si præpositis præmiolis, aut poenis, velut ex lege prouocentur, vt ipsi quoque inter sese alius alium emendent. Porro præceptor eruditiores aliquot deliget, qui controuersiam finiant. Neque fuerit inutile, ceu formulas aliquot proponere pueris, quibus orationibus in lusu, quibus in congressu, quibus in conuiujs vti debeant. Has sic oportet esse doctas, vt simul & faciles sint, & iucundæ. Porro doctor ille diligens & doctus, acriter iudicio non grauabitur.

DE PVERIS

collatis omnibus grammaticorum præceptis, excerpere quædam, & simplicissima, quoad fieri potest, & breuissima, tum ordine quæ maxime commodo. Posteaquã ea tradidit, statim ad auctorem aliquem ad id accommodatissimum, ac loquendi, scribendi quæ consuetudinem vocentur. Hic præceptiones ante traditas vt incident, exemplarum diligenter inculcabit, quibus etiam addet nonnihil, velut iam tum ad maiora præparans. Hinc iam thematis exerceri debent, in quibus illud in primis cauendũ, ne (quod fieri solet) aut sensu sint inepto, aut sermone infulso, sed argutam aliquam, aut venustam habeant sententiã, quæ tñ ab ingenio puerili non minimũ abhorreat, vt inter alia agentes, simul & aliquid discant, in grauioribus studijs vsui futurum. Habeat igitur thema quod pueris proponas, aut historiam memorabilẽ, quod genus sint illa. Marcelli præceptum calor rem Romanam subuertit, Fabij prudens cunctatio restituit. Quamquæ hic subest etiam sententia. Nimirum præcipitata consilia partim foeliciter euenire solere. Itẽ, difficile iudicatu sit, vter altero fuerit stultior. Crates, qui aurũ abiecit in mare, an Midas, qui existimauit nihil auro melius esse. Item, Demostheni ac Ciceroni immodica eloquentia exitio fuit. Rursum, nulla laus Codri regis meritis par esse potest, qui ciuium salutem propria vitæ dispendio redimendam putauit Sed nõ magni negotij fuerit huiusmodi vim ex historiographis, præcipue Valerio Maximo, colligere, Aut fabulam habeat, vt illud, Hercules expugnandis monstris immortalitatem sibi parauit. Musæ fontibus, ac nemoribus vni ce gaudent, a fumosis vrbibus abhorrent. Aut apologum, vt recte docuit Cassita, non esse committendum amicis negocium, quod per te possis cõficere, Itẽ, manticam pectore pro pendentem vident omnes, eam quæ a tergo pendet, videt nemo. Item, Sapiebat vulpes, quæ maluit muscas iam prope saturas retinere, quæ his expunctis, vacuas ac sitientes admittere,

quæ quicquid reliquum esset sanguinis epotarent. Aut apo-
 phthegma, vt, Longe dissentiebat a vulgo nostræ ætatis, qui
 maluit virū absq; pecunia, q̄ pecuniā sine viro. Item, iure Soc-
 crates contemnit eos, qui non edunt vt viuant, sed viuunt vt
 edant. Merito non probauit Cato eos qui plus sapiunt pala-
 to, q̄ animo, Aut prouerbiū, vt ne sutor vltra crepidam, &
 Nō cuiuslibet hominis Corinthū nauigare. Ac nos quidem
 editis tot chiliadibus effecimus, ne difficilis esset horum inuen-
 tio, Aut sententiam, vt nihil charius constat, q̄ quod precibus
 emitur. Et, Obsequium amicos, veritas odium parit. Et amis-
 ci qui procul absunt, amici non sunt, Aut rei cuiuspiam insig-
 nem naturam. vt Magnes ad sese ferrum attrahit, naphtha igne.
 Item palmæ ea est natura, vt pōdere imposito, nō modo
 non deprimatur ad terram, verum etiam sursum nitatur, et al-
 tius erigat sese. Item mirum Polipi ingeniū, qui ad speciem
 subiecti soli mutat calorem, quo fallat insidias piscatoris.
 Aut figuram eximiam, puta gradationem. Diuitiæ luxum
 pariunt, luxus saturitatem, saturitas ferocitatem, ferocitas odi-
 um multorum, odium pernitiem, Aut similitudinem, vt
 quemadmodum ferrum si exerceas, vsu atteritur, si non exer-
 ceas, exeditur rubigine, ita ingeniū si exerceas, labore absu-
 mitur, si non exerceas, magis ocio, situq; leditur. Aut allego-
 riam, vt non est addendus ignis igni, non est addendum ole-
 um incendio. Aut commutationem, vt non ideo te talem iu-
 dico, q̄ vehementer amem, sed ideo vehementer amo, q̄ talē
 iudicari. Aut distributionem. Stultior est, q̄ vt possit tacere,
 infantior q̄ vt possit loqui, Simplicior est, q̄ qui possit menti-
 ri, grauior q̄ vt velit. Sed mihi sat est indicasse tantū. Aut ex-
 quisitam aliquam elegantiam. Cuius rei nō est necesse pone-
 re exemplum. Nihil autem obstat, quo minus plures com-
 moditates in eandem incidant orationem, veluti sententia, hi-
 storia, prouerbiū, & figura. Ergo præceptor, quem oportet

DE PVERIS

tet assidue in bonis auctoribus obuersari, huiusmodi ceu flo-
 culos vndiquaque colliget, eosque delectos proponet, aut etiam
 in eam formam demutabit, vt puerorum ingenijs sint accom-
 modati, Postquam his rebus ad aliquantam sermonis peritiam
 prouectus erit puer, tum si videbitur, ad maiora grammatices
 praecepta reuocetur. Quae per locos & ordines quosdam ita
 tradenda sunt, vt primo loco simplicissima proponantur, eaque
 paucis, deinde utcumque adolescunt discentium ingenia, ita ma-
 iora suis quaque locis oportebit subijcere. Is ordo cuiusmo-
 di sit, e Theodori Gazae grammatica exemplum sumas lice-
 bit. Nec in his tamen velim eos detineri longius, sed illico ad
 auctores grauiores reuocari, praesertim si prius summas illas,
 de qua dixi, rhetorices, ac figuras, & carminum formas tene-
 ant. Interim thematis quoque difficilioribus sunt exercendi, in
 quibus deligendis, ac narrandis diligentem, ac doctum praes-
 ceptorem requiram. Qui si sit mediocris, modo sit idem mo-
 destus, non grauabitur haec ab alio doctiore petere. Thematium
 autem formae huiusmodi fere possunt esse.

¶ Nunc epistolae breuis argumentum, sed argutum lingua
 vulgari proponat, latine, graeceque, aut utroque sermone trac-
 tandum, nunc apologum, nunc narratiunculam non inspidam, nunc
 sententiam ex quattuor constantem partibus, utriusque simili aut
 ratione subiecta, nunc argumentationem quinque tractandam
 partibus, nunc dilemma duobus, nunc expolitionem quam
 vocant, septem partibus explicandam, aliquando tanquam ad
 Rhetorica praecedentes, vnum aliquod membrorum seorsum
 tractent, cuiusmodi progymnasmata scripsit Aphthonius.
 Aliquando laudem, vituperationem, fabulam, similitudinem,
 comparationem. Aliquando figuram, vel descriptionem, dis-
 tributionem, sermocinationem, subiectionem, notationem.
 Aliquoties iubeantur carmen aliquod soluere, aliquoties so-
 lutam orationem pedibus alligare. Interim Plinianam, aut Ci-

ceronis epistolam verbis ac figuris imitentur. Nonnunquā
 eandem sententiam variatis verbis ac figuris, sepius efferant.
 Nonnunquā eadem græce simul ac latine, metro & oratione
 prosa varient, Nonnunquā eandem quinque aut sex carminū
 generibus quæ doctor præscripserit, explicent. Nonnunquā
 sententiam eandem per locos quibus plurimos ac schemata diffin-
 gant. Plurimū autem fructus est in græcis vertendis. Quare
 conueniet eos hoc in genere sapissime, ac diligentissime exer-
 ceri, Nam simul & exercetur ingenium in deprehendendis sen-
 tentiis, & vtriusque sermonis vis, ac proprietas penitus inspici-
 tur, & quid nobis cum græcis cōmune sit, quid nō, deprehen-
 ditur. Denique ad reddendam græcanicam emphasim, omnes
 latine linguæ omnes opes excutias oportet. Hæc si initio pue-
 ris difficilia videbuntur, tum vsu fient faciliora, tum præcepto-
 ris ingenium, ac studium bonæ negotij partem pueris adimet
 indicantis quæ putet esse supra vires illorum. Atque iis interim
 exercitamentis crebre prælectiones authorum misceantur, vt
 suppetat quod imitentur, Quamquā is qui docet, proposito
 themate, simul verborum quoque & figurarum copiam debet
 indicare. Sub hæc ad inueniendi quoque laborem prouocent,
 ita propositis nudis argumētis, vt suo quisque Marte reperiat,
 quæ pertinebunt ad rem tractandam, ornandam, locupletan-
 dam, Et hic delectum ac varietatem requiram a præceptoris
 eruditi diligentia, gustum interim exhibebo. Sæpius argumē-
 tum epistolæ proponet suasoria, dissuasoria, exhortatoria,
 dehortatoria, narratoria, gratulatoria, expositulatoria, com-
 mendatoria, consolatoria, & vniuscuiusque generis naturam,
 locos, ac formulas quasdam communes, dein etiam argumē-
 to proposito, peculiare indicabit. Aliquando ceu declama-
 torium thema dabit in diuersis generibus, puta si iubeat eos vi-
 tuperare Iulium Cæsarem, aut laudare Socratem, in genere
 demonstratiuo. Item statim optima discenda, In opibus non

B

esse foelicitatem, Matrē proprio lacte nutrire debere quod pe-
 perit, Literis græcis non esse dandā, aut esse dandam operā.
 Vxorem esse ducendam, aut non esse ducendam. Peregrinā-
 dum esse, aut non esse peregrinandū, in genere suasio. Itē
 M. Horatium indignū esse supplicio, in genere iudiciali. Ve-
 rum hanc palestram primū ingredientibus, non grauiabitur
 is qui docendi prouinciā suscepit, primū indicare, quot pro-
 positionib⁹ id argumentū tractari possit. Præterea ppositionū
 ordinē demonstrabit, et quo pacto alia ex alia pdeat. Deinde
 quot rationibus vnaquæq; propositio fulciri debet, quot con-
 firmationibus vnaquæq; ratio. Tum circumstantias, ac locos
 vnde ista peti possint, Deinde quibus similibus, dissimilibus,
 exemplis, collationibus, sententijs, prouerbij, fabulis, apolo-
 gis vnaquæq; pars locupletari queat. Ostendat & schemata,
 si qua insigniter videbuntur incidere posse, quæ vel acriorē,
 vel ampliorē, v' magis dilucidam, vel iucundiorē reddant
 orationem. Si quid erit amplificandum, rationem demon-
 stret, siue per locos cōmunes, siue per eas rationes, quas in
 quattuor formas distribuit Quintilianus. Q; si qui inciderit
 affectus, hi quoq; quo pacto tractandi sint, admonebit. Quin
 & connectendi rationes prescribat, quis sit optimus futurus
 transitus, ab exordio ad narrationem, a narratione ad diuis-
 sionem, a diuisione ad argumentationem, a propositione ad
 propositionem, a ratione ad rationem, ab argumentatione
 ad epilogum, aut perorationem. Ostendat & formulas ali-
 quot, quibus ibi cōmode possint exordiri, etiam perorare.
 Postremo si potest, locos aliquot in auctoribus indicet, vnde
 valeant aliquid imitandū sumere, propter rerum affinitatē.
 Id vbi septies, aut octies erit factum, iam incipient (quod
 ait Horatius) sine cortice nare. Et satis erit nudum thema
 ministrasse, nec necesse fuerit semper velut infantibus ci-
 bū præmansum in os inserere. Nec mihi displicet illud exer-

INSTITVENDIS DE VIII.

citationis genus. quod apud antiquos in vsu video fuisse, vt ex Homero, Sophocle, Euripide, Vergilio, aut etiam ex historijs aliquando legantur themata. Puta, vt Menelaus apud Troianam concionem repetat Helenam. Aut Phœnix suadeat Achilli, vt redeat in prælium. Aut Vlisses suadeat Troianis, vt Helenam reddant, potiusquam bellum experiantur. Quo in genere extant alioquot Libani, & Aristidis declamationes. Præterea, vt suadeat aliquis amicus Ciceroni, ne conditionē ab Antonio oblatam accipiat, quod argumentū est apud Senecam, vt Phalaris suadeat Delphis, vt taurum æneum deo suo consecrent. Ad hoc genus pertinent epistolæ, q̄ Phalaridis, ac Brutii noie circūferunt. In emēdando colaudabit, si quid foelicius inuentū, tractatū, aut imitatū videbit, si quid prætermittū, aut nō suo loco positū, si quid nimis aut remissius, si quid obscurius, aut etiā si qd parū eleganter dictū erit, admonebit, & q̄ pacto mutari possit ostēdet, ac mutari, & sepius iubebit. Extimulabit aut præcipue discentiū animos, cōparatione profectus, velut æmulatione quadā, inter ipsos excitata. Iam in præligendis auctoribus nolim te facere quod praua quadā ambitione vulgus professorū hodie facit vt omni loco coneris omnia dicere, sed ea dumtaxat quæ explicando præsentis loco sint idonea, nisi si quando delectandi causa digrediēdū videbitur. Q̄ si huius quoq; rei rationē a me requiris, hæc mihi quidem videbitur optima. Primo loco ad conciliandos auditores, laudes eius quem prælegendum sumit, paucis explicet. Deinde argumenti iucunditatem, utilitatemq; ostendat. Deinde vocē argumenti, si forte (vt faciunt) plærēq; varios habeat vsus, explicet, ac distinguat, veluti comœdiam (vt hoc exempli loco sumamus) Terentianam interpretaturus, in primis de auctoris fortuna, de ingenio de sermonis elegātia paucis differat, deinde quantum habeat & voluptatis & utilitatis comœdiarum lectio, deinde

B ij

DE RATIONE STVDII

de quid significet ea vox, & vnde ducta, quot sint comœdiarum genera, & quæ sint comœdiæ leges, deinde quæ potest & dilucide, & breuiter summam explicet argumenti. Carminis genus diligenter indicet, post ordinet simplicius, deinde singula fusius explicet. Deinde si qua insignis elegantia, si quid prisce dictum, si quid nouatum, si quid græcanicū, si quid obscurius, aut longius redditum, si durior aut perturbatior ordo, si qua etymologia, si qua deriuatio, at compositio scitu digna, si qua orthographia, si qua figura, si qui loci rhetorici, si qua exornatio, si quid deprauatum diligenter admoneat, tum loca similia ex auctoribus conferat, si quid diuersum, si quid affine, si quid imitatum, si quid allusum, si quid aliunde translatum, aut mutuo sumptum, vt sunt pleracq; latinorum a græcis profecta, ne id quidē taceat. Postremo ad philosophiam veniat, & poetarum fabulas apte trahat ad mores, vel tanquā exempla vt Pyladis & Orestis, ad amicitia commendationem. Tantali fabulam, ad auaritia detestationē. In his non mediocriter adiuuabit docentem Eustathius, Homeri interpres. Atq; ita fiet (si modo sit ingenij dextri præceptor) vt etiam & si quid inciderit, quod inficere possit ætatem illam, non solum non officiat moribus, verumetiam vtilitatem aliquam adferat, videlicet animis partim ad annotationē intentis, partim ad altiores cogitationes auocatis, veluti si quis prælecturus secundam Maronis æglogam, cōmoda præfatione præparet, vel potius præmuniat auditorum animos, ad hunc modum, vt dicat. Amicitiam non coire nisi inter similes, similitudinem enim esse beneuolentia mutua conciliatricem, contra dissimilitudinem odij, dissidijq; parentem. Quoq; maior ac verior, stabiliorq; similitudo fuerit, hoc firmior, atq; arctior est amicitia. Id nimirum sibi velle tot apud auctores pro uerbia. Boni ad bonorum conuiuia, & inuocati accedunt. Et simile gaudet simili, & æqualis æqualem delectat, & aqua

lem tibi vxorē quare. Et vt, semper similem ducit deus ad si-
 milē, & semper graculus assidit graculo. Et similes hñt labra
 lactucas. Et cū pares parib⁹ facillime congregant. Et Cascus
 Cascam ducit. Et balbus balbū rectius intelligit. Et cicada cica-
 dæ chara, formica formicæ, Et Cretensis cum Aeginita. Con-
 tra tot dissimilitudinis adagia, nihil aliud sibi velle, q̄ inter eos
 qui dissimili sunt fortuna, dissimili vitæ instituto, dissimilibus
 studijs, aut omnino non coire amicitiam, aut si coierit, nō co-
 hærere, citoq; dirimi, atq; ob id fieri, vt idiota studiosū literarū
 rum oderit, prophanus sacerdotem, rusticus aulicum, iuue-
 nis senem. Atq; in eodem genere. Epicureus Stoicum, philo-
 sophus iuris consultum, poeta theologum, balbus eloquentē.
 Hinc geminorum gratiam fratrum, Amphionis & Zeti pe-
 ne dissiliisse, q̄ alter lyræ studiosus esset, alter agris colendis
 gauderet, ac dissilierat, nisi Amphion abiecta lyra, fratris inge-
 nio cessisset. Ob eandem causam insyncera fuit Castoris &
 Pollucis amicitia, neq; caruit infamia tentati parricidij, cum
 vterq; eodem ex ovo essent prognati, vt iam magis esse ge-
 melli non possent, q̄ alter pugil esset, alter equis delectaretur.
 Hinc male conuenisse Remo cum Romulo, q̄ alter tristiori-
 bus, ac seueris esset moribus, alter blandior, vnde & Romu-
 lo pro Remo mutatum nomen. Pessime conuenisse, Caym
 cum Abel, q̄ diuerso vitæ genere caperentur. Summum au-
 tem amorem, summæ similitudinis esse comitem, atq; ideo si-
 cium a poetis, quemadmodum Narcissus, ante ab omni ab-
 horrens consortio, simul atq; suam ipsius imaginem in limpi-
 dissimo fonte conspexisset, protinus amore flagrantissimo ce-
 pit ardere, quid enim nostri similis, q̄ ipsa imago? Et cū do-
 ctus doctū amat, sobrius sobriū, modestus modestū, probus
 probum, nihil aliud amat vterq; q̄ suam ipsius in altero ima-
 ginem, hoc est seipsum, sed alio modo. Verum ea similitudo
 siquidem sita est in bonis animi, quæ vere sunt bona, hoc est

B iij

DE PVERIS

pietate, iusticia, temperantia, tum eiusmodi nascitur amicitia, cuiusmodi sunt ex res, quibus amicitia conciliatur, hoc est honesta, vera, sincera, stabilis, æterna. Contra si rebus corporis ac fluxis, aut etiam turpibus, eam nec vere esse amicitiam, nec iucundã, nec diurnã ostēdet. Proinde Platonē duas finxisse Veneres, alterã terrestrē alterã cœlestē. Duos itē Cupidines, suæ utrunq; matri respondentes. Cœlestem veras gignere formas, & huius filiū veros et honestos immittere amores. Inter bonos semper amorem esse mutuum, inter vulgares plerumq; alterum amare, alteru; odisse, alterū prosequi, alterū fugitare, Id accidit fere propter ingeniorū vitæq; dissimilitudinem, quod quidem eleganter significat apud poetas Cupido, qui nonnunquã hunc aurea cuspidē figit, illū plumbea, illum ut amet, hunc ut abhorreat, atq; hoc amicitiaē genere nihil esse potest infœlicius. Eius igitur amicitiaē male coherentis quasi simulacrū quoddã, in hac ægloga proponit Vergilius. Corydon rusticus, Alexis urbanus. Corydon pastor, Alexis aulicus, Corydon indoctus (nã huius carmina vocat incondita) Alexis eruditus. Corydon ætate provecus. Alexis adolescens. Corydon deformis, hic formosus. Breuiter dissimilia omnia. Quare prudentis est amicū suis moribus aptū diligere, si velit amari mutuū. Hæc inquã si præfetur, tū aũt locos demonstratorios perperã, & bucolice a rustico affectatos indicet, nihil opinor turpe veniet in mentem auditorib;. nisi si quis iam corruptus accesserit. Nam iste venenum non hinc hauserit, sed huc secū attulerit. Hoc exemplū verbosius exposui, quo facilius in cæteris, itē sibi quisq; similia reperiat, Iã in aggressu cuiusq; operis cōueniet in genere demonstrare, quæ sit argumētī natura, & quid ī eo potissimū sit spectādū velut in epigrammatis argutã breuitatē laudari, tum iocandi rationes, quas Fabius & Cicerō tradunt, iudicabit. Hoc genus præcipue gaudere epiphonematis, cōmode in fine adiecit

His, quæ cognitionem velut aculeatam in animo lectoris re-
 linquant. In tragœdia præcipue spectandos affectus, & quidẽ
 fere acriores illos, ij quibus rebus moueantur, paucis ostēdet
 Tum argumenta veluti declamantium. Postremo descriptio-
 nes locorum, temporum, rerum, aliquoties & argutas alter-
 cationes incidere, quæ nunc distichis, nunc singulis versibus
 nunc hemistichijs absoluantur. In comoedia cum primis ob-
 seruandum esse decorum, & vitæ communis imitationem, af-
 fectus esse mitiores, & iucundos magis quæ acres. Decorum
 autem in primis spectari, non solum illud cōmune, vt adoles-
 centes amēt, lenones peierent, blandiatur meretrix, obiurget
 senex, fallat seruus, iactet se miles, atq; id genus alia. Verum
 peculiare quoddã, quod suo arbitratu alijs aliud affingit poe-
 ta. Velut in Andria duos inducit senes, lōge diuerso ingenio.
 Simonem vehementem, ac submorosum, haud stultum ta-
 men, nec improbum. Cōtra Chremetem ciuilem, ac semper
 placidum, vbiq; sibi præsentem, omnia quantum potest pacã
 tem, at ita tamen lenem, vt minime stupidum. Duos itẽ ado-
 lescentes dissimili natura. Pamphilum cordatum pro ratione
 ætatis, & consultabundum, sed acriorem, vt Simonis filium
 possis agnoscere, Ediuerso Charinum puerilem, ineptum, cō-
 silijq; inopem. Rursum seruos duos diuersis moribus. Dauũ
 vafrum & consilij abundantem, ac sperandi pertinacissimũ
 auctorem. E regione Birriam nullius consilij, tantum perpe-
 tuum desperationis auctorem hero. Ad eundem modum in
 Adelphis Mitionez etiam in obiurgando mitem, ac festiuum
 Demeam etiam in blandiando amarulentum. Rursum Ae-
 schinum propter vrbanae vitæ consuetudinem, & Mitionis fi-
 duciam nihil nõ audentem, sed ita vt probũ ingenium depre-
 hendas, officiosum in fratrem, fidum in puellã. Ediuerso Ctes-
 siphontem subrusticum, ac timidum, propter earum rerũ in-
 solentiam. Syrum callidum, & audacem, nihilq; non simulan

DE PVERIS

tem, ac dissimulantē adeo, vt sola ebrietas detexerit illius fuscus. Dromonē stupidum, atq; hebetem. Sed ista persequi nō huius est instituti, in presentia satis est viā indicasse. In æglogis admoneat esse aurei sæculi, ac prisca illi⁹ vitæ imaginem, Proinde quicquid illi^c est sententiarum, similitum, aut comparationum, a vita pastorali sumi, affectus sunt simplices, cautionibus, sententijs, ac prouerbijs delectantur, superstitione & augurijs capiuntur. Ad eundem modum, quid proprium habeat carmen heroicū, quid historia, quid dialogus, qd apologus, quid satyra, quid oda, quid reliqua scripti genera curabit admonere. Tum quæ sint singulorum auctorum in singulis argumentis dotes, aut etiam vitia, nō grauabitur indicare. Quo iam tum assuescant adolescentes, et quod est in omni re præcipuum (iudicio) atq; in parte præceptorem præter artem, & ingenium, adiuuabit etiam libellus Ciceronis de claris oratoribus, & Quintiliani, Senecæ atq; Antonij Campani de scriptoribus censura, neq; non veteres interpretes, præcipue Donatus hac in re peculiariter occupatus, Huc pertinet & consilij ratio, veluti quare M. Tullius in defensione Milonis finxerit sese timere, Et quare Vergilius tantopere laudibus vehat Turnum hostem Aeneæ, & quare abdicatus medicus apud Lucianum non ledit nouercam, sed magis laudat, & in patrem acrior est q̄ in nouercam. Sed id quoq; in immensū patet. At iudicabit aliquis hæc nimium habere negotij, equidem præceptorem eruditū, longoq; usu exercitatū volo esse. Is si continget hæc etiam facile percipient pueri. Q² si qua initio erunt duriora, progressū & assuetudine mollescent. Optima certe sunt, nisi fallor & optimis conuenit statim assuescere, quanquā hæc nō ubiq; omnia sunt inculcanda, ne tædio grauentur ingenia discētium, sed vt inciderint insigniora. Neq; vero minorem adhibeat curā præceptor in exigendo quæ cōmiserit, q̄ in prælegē

do Est omnino labor hic docenti grauissimus, sed discantibus
 utilissimus. Nec ordinem exigat dumtaxat, sed quicquid sci-
 tu dignum fuerit creditum, id assuescant bona cum fide redde-
 re. Neque veto deterreat ab hac re difficultas, quæ vel mēstruo
 temporis spacio vincitur. Mihi nunquā placuit, vt omnia di-
 ctata scribant adolescentes, sit enī hoc pacto, vt memoriæ cul-
 tus negligatur, nisi si qui pauca quædā notulis velint excipere
 idque tantisper donec vsu confirmata memoria, scripti non de-
 siderent adminiculum. Postremo tantum arbitror esse mo-
 menti in commoda docendi ratione, si modo diligens & erudi-
 tus contigerit præceptor, vt nō dubitarim meo recipere peris-
 culo, me minore negocio, ac paucioribus annis adolescentes
 ad vtriusque linguæ mediocrem etiam eloquentiam perductu-
 rum, modo dentur ingenia non omnino inœlicia, quæ isti litera-
 tores ad qualemcunque illam suam balbutiem, vel infantiam po-
 tius prouehunt suos. His igitur rudimentis, puer in prima im-
 butus schola, deinde bonis auiibus ad altiores disciplinas con-
 ferat sese, & quocumque se verterit, facile declarabit, quantope re-
 ferat ab optimis auspiciatū fuisse. Hæc habui in præsentia mi cha-
 rissime Petre, quæ tibi de studij ratione scriberem, ea si placent
 vttere, sin minus, sedulitatē certe nostram pro tuo candore bo-
 ni consules. Tu modo perge ita vt instituisti, in bonas literas
 incumbere, ac Galliam tuā alioqui florentissimam, honestis-
 simis etiam studijs illustra, Vale.

F I N I S.

CONCIO DE PVERO IESV PRONVNCIATA
 A PVERO IN SCHOLA COLETICA
 NVPER INSTITVTA
 LONDINI.

PVerapud pueros verba factururus de ineffabili puero
 IESV, non optarim mihi Tullianam illam eloquens-
 tiam, quæ breui atque inani voluptate aures deliniat.
 Quantum enim abest Christi sapientia a sapiētia mū-

di (abest autem immenso interuallo) tātum oportet christia-
 nam eloquentiam a mundana differre eloquentia. Sed illud
 vna mecum ardentibus votis inpetretis velim, ab optimi
 IHESV, optimo patre deo, a quo ceu fonte bonorum omni-
 um summa pficiscitur, q̄q̄ solus foecundo illo suo spiritu lin-
 guas infantium reddit disertas, vel e lactnetium ore laudem
 absolutam depromere solitus, vt quēadmodū oīs nostra vi-
 ta non alium exprimere debet, spiritū de quo dicturi sumus
 IESVM, ita & oratio nostra illum sapiat, illum referat, illum
 spiret, qui & verbum est patris, & verba vitæ solus habet, cuius
 sermo viuus, & efficax penetrantior est quouis gladio an-
 cipiti, ad intimos etiam cordis recessus penetrans, vtq̄ ipse,
 de cuius ventre flumina promanant aquæ viuæ, non graues-
 tur per organum vocis nostræ veluti per canalem, in omnī
 vestrū anīos influere, multoq̄ gratiæ cœlestis irrigare succo.
 Id ita futurum confido cōmilitones mei charissimi, si pijs vo-
 tis purgatas, ac vere sitientes aures adiungetis, eas videlicet
 aures quas æternus ille sermo requirens in euangelio, Qui
 habet (inquit) aures ad audiendū, audiat. Nos porro cur nō
 audeamus rē hanc arduam quidem illam, sed tamen piam
 aggredi: præsertim ipso adiutore deo in quo hoc plus potest
 mortalis infirmitas, quo min⁹ suis nititur viribus, & in q̄ Pau-
 lus oīa se posse gloriā. Iā vero cū tanto studio flagrent isti,
 qui mundanæ, hoc est diabolica militiæ dedere nomina, vt
 suū, quiq̄ ducē laudibus vehant. Nobis qd prius aut antiqui-
 us eē debet, q̄ vt præceptorē, vidicē impatorē nrm IESVM
 ac eundē qdē oīm, sed tamen peculiariter nrm, id est puerorū
 principē, certatim pijs celebremus præconijs. Hūc in primis
 cognoscere studeamus, cognitū laudemus, laudatum amem⁹
 amatum exprimamus atq̄ imitemur, imitantes eo fruamur,
 fruentes īmortali fœlicitate potiamur. Sed in tam vberē, tanq̄
 immensa rerū copia, vñ quæso initiū, aut vbi finē nra repe-

riet oratio: cū is de quo loqui param⁹, fons sit, vel (vt veri⁹
 dicā) oceanus bonorū oīm. Verū vt ipse natura incōprehē
 sus, & infinitus, tñ sese velut in arcū cohibuit cōtraxitq;, itidē
 & nostra oratio in explicandis ei⁹ laudibus, quæ modū nesci
 unt, modū tñ ipsa sibi faciat oportet. Equidē tria potissimū eē
 video, quæ vel discipulorū vel militū anīos solent ad gnauis
 ter agendū inflammare, ea sunt ducis admiratio, amor, et pre
 miū. Itaq; quo præceptorī nō ac duci IESV studijs alacrio
 rib⁹ paream⁹, agendū singulatim hæc in eo pia curiositate cō
 siderem⁹ Primo loco q̄ sit suspiciēdus vndiq;, ac stupēd⁹. de
 inde quā opere diligend⁹, atq; ob id imitandus, postremo q̄
 ingens dilectionis fructus. Ac mos quidem est rhetorum in
 hoc dicendi genere illustrium principum adhibere exempla,
 videlicet quo collatione crescat is quem conantur laudibus
 attollere. Verum imperator noster vsq; adeo superat omne
 celsitudinis hūanę fastigiū, vt quicquid quantūuis eggregiū
 adhibueris, tenebras admoueris, non lucem. Cuius enim ima
 gines ac nataliū splendor non videatur essa sum⁹, si cū IESV
 cōponas: q̄ quidē ineffabili, imo etiā incogitabili ratione de
 us a deo semper absq; tempore nascitur, æterno summoq; pa
 renti per omnia æqualis: Quanquā huius vel humana natiui
 tas nonne facile regum omnium claritatem obscurauerit:
 Quippe qui stupente rerum natura, auctore patre, afflante
 spiritu, pronubo angelo, citra virilem operam, virgo de vir
 gine, coelitus grauida, natus est homo in tempore, & rur
 sum ita natus homo, vt neq; deus esse desineret, neq; sordi
 um nostrarum quicquā omnino cōtraheret. Iam vero quid
 eo fingi potest amplius, qui infusus per omnia, nullo ta
 men loco cohibitus, in seipso manet imensus: Quid illo diti
 us, qui summū illud est bonum, a quo bona promanant om
 nia, nec tamē ipse diminui potest: Quid illustri⁹ eo, qui splen
 dor est paternæ gloriæ, quicq; solus illuminat omnem homi

DE PVERIS

nem venientem in hunc mundum? Quid illo potentius, cui pater omnipotens vniuersam tradidit potestatem in cœlo et in terra? Quid efficacius eo, qui simplici nutu condidit vniuersa, ad cuius iussu silescit mare, vertuntur rerum species, fugiunt morbi, concidunt armati, pelluntur dæmones, seruiunt elementa, scinduntur petrae, reuiuiscunt mortui, resipiscunt peccatores, denique nouantur omnia? Quid augustius eo, quem admirantur superi, tremunt inferi, medius hic orbis supplex adorat, ad cuius cōparationē summi reges nihil aliud quā vermiculos esse sese confitent? Quid eo fortius atque inuictius, qui solus mortem alijs inuictam, sua morte deuicit, ac Satanæ tyrannidem cœlesti virtute demolitus est? Quid triumphantius eo, qui per fractis ac spoliatis inferis, tot pijs commitatus animabus, victor cœlos adiit, ibique sedet ad dexteram dei patris? Quid illo sapientius, qui tam admirabili ratione cuncta condidit, ut vel in apiculis, tot tantaque suæ sapientiæ reliquerit miracula? quique tam stupendo rerum ordine, atque harmonia nectit, continet, administrat vniuersa, obiens omnia, nec tamen a seipso discedens, omnia mouens ipse immotus, omnia concutiens ipse tranquillus, postremo in quo id quod stultissimum est, vniuersam mortalium sophorum sapientiam longo superat interuallo. Cuius debet nobis esse grauior auctoritas, quā eius de quo pater ipse palam est testificatus. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Quid æque reuerendum, atque is cuius oculis perspicua sunt omnia? Quid perinde formidandum atque ille, qui solo nutu potest & animam & corpus in tartara mittere? Quid autē formosius eo, cuius vultum intueri summa est foelicitas. Denique si multis precium reddit antiquitas, quid illo antiquius, qui nec initium habet, nec finem est habiturus? Sed fortasse magis conuenerit, ut pueri puerum admiremur, quando quidem hic quoque stupendus occurrit, usque adeo quod illius

est infimū, sublimius est ijs quæ sunt apud homines excelsis-
sima. Quantus erat ille quem infantulum vagientem, pannos-
sum, abiectum in præsepe, tamē coelitus canunt angeli, adorāt
pastores, adorat & quæ genuit, agnoscunt bruta animantia,
indicat stella, venerantur magi, timet rex Herodes, trepidat
omnis Hierosolyma, sanctus amplectitur Symeon, vaticinat
Anna, in spem salutis eriguntur p̄ij: O humilem sublimita-
tem, & sublimem humilitatem. Si noua miramur, quid simile
vnq̄ aut factū, aut auditū, aut cogitatā? si magna suspicimus,
quid nostro IESV modis omnibus amplius, quē nulla crea-
tura possit vel exprimere voce, vel cogitatione concipere.
Hui⁹ magnitudinē qui velit oratione cōplecti, is multo stulo-
tius agat, q̄ si conetur vastissimum oceanum angusto exhau-
rire cyatho. Adoranda est eius immensitas, magis q̄ explicā-
da, quam vel hoc ipso magis mirari conuenit, quo minns as-
sequimur. Quid ni nos id faciamus? cum magnus ille præ-
cursor indignum sese pronunciet, qui corrigia calciamentorū
eius soluat? Agite igitur pueri suauissimi, hoc tam inclyto
puero IESV præceptore, hoc tā insigni duce sancta super-
bia gloriemur, huius sublimitas nobis ad pie audendum ani-
mos addat, in hoc vno nobis ipsi placeamus, vt existimantes
illius omnia nobis esse cōmunia, nos ipsos meliores arbitre-
mur, q̄ qui semel tali addicti imperatori, mundo vitijve, sor-
didissimis vtiq̄ dominis seruiamus.

SECUNDA PARS.

¶ Sed admirantur, & contremiscunt etiam dæmones, amāt
soli p̄ij. Quamobrem altera huius orationis pars, vt propius
ad nos pertinet, ita est attentioribus auribus accipienda, vide-
licet quot noībus IESV sit nobis amandus, vel redamandus
magis, vt qui nos & nondum conditos ante omne tempus.

C

amarit in se, i quo ia tu erant oia. Itaq; nativa sua bonitate cu
 nihil essem⁹, nos finxit, finxit aut non quoduis animal, sed ho
 mine, & finxit ad sui ipsius imaginē, hoc est summi boni ca
 paces, ac sacro sui oris afflatu spiritū vitalē indidit. Ad hæc ce
 teris animantibus imperio nostro parere iussis, quinetiā ange
 lis in nostri tutelam designatis, latissimā, ac pulcherrimā mun
 di fabricā nostris addixit vsibus. In qua nos velut in admira
 bili quodā teatro constituit, vt in rebus creatis opificis sapiē
 tiā admiraremur, bonitatem amaremus, potentiam venerare
 mur, quoq; id magis fieret, tot animi dotibus ornauit, tam
 perspicaci ingenij lumine condecorauit. Quid hoc animante
 fingi poterat vel admirabilius, vel foelicius? Sed o semper
 foelicitatis comitem inuidiam. Rursus serpentis astu in peccatū
 hoc est plusquā in nihilum relapsus est miser. Sic hic tu rursū
 optime IESV, q̄ ineffabili consilio, q̄ inaudito exemplo, q̄
 incomparabili charitate, tuum figmentum restituisti? Nam
 ita restituisti, vt labi propemodum expedierit, eamq; culpam
 quidam non absurde foelicem vocauerit. Omnia debeamus
 conditori, at reparatori plusquā omnia debemus. Vltro te
 metipsum e regno patris in hoc nostrum exilium demisisti, vt
 vt nos in Paradiso exactos, coeli ciues redderes. nostram hu
 manitatem assumpsisti, vt nos in tuæ diuinitatis consortium
 ascisceres. nostrum hunc limum induisti, vt nos immortalita
 tis gloria vestires, nostra tectus forma, nobiscū in hoc calami
 toso mundo cōplures annos agere voluisti, vt vel sic in tui ra
 peres amorē, nud⁹ in hęc lucē, imo noctē emerisisti, nobiscū,
 atq; adeo nobis vagisti, sitisti, esuristi, alisisti, aestuasti, labora
 sti, delassat⁹ es, egisti, vigilasti, ieiunasti tot malis nris obnoxio
 us esse voluisti, vt nos ab omnibus exemptos malis, in tui,
 hoc est summi boni cōmunionem assereres. Deinde per om
 nem sanctissimę vitæ tuæ seriem q̄ efficacibus exemplis ani
 mos nostros inflammas? q̄ salutaribus præceptis erudis, ac

formas: quæ stupendis miraculis expergefaxis: quæ blandis monitis trahis: quæ certis promissis inuitas: ut non sit alia commodior via ad te, nisi per teipsum, qui vnus es via, veritas, & vita. Sed viam non indicasti modo verum etiam aperuisti, dum pro nobis vinciri, trahi, damnari, rideri, cædi, conspui, vapulare, probris affici, demum & in ara crucis agnus sine macula immolari voluisti, ut nos tuis vinculis solueres, tuis sanares vulneribus, tuo lauares sanguine, tua morte ad immortalitatem eueheres. In summa totum te nobis impendisti, ut tui (si fieri posset) iactura nos perditos seruares, vitæ redditus toties tuis apperuisti, atque illis intuentibus patrem repetisti, ut membra confiderent eo se peruentura, quæ caput iam precessisse conspicerent, deinde quo magis confirmares amicos, patre placato egregium illud perpetui amoris tuis pignus misisti, sacrum illum spiritum, quo mortui mundo longe verius ac foelicius iam viueremus in te, quæ nostro hoc spiritu viuimus. Quæso quid his summæ charitatis argumentis poterat accedere? Ne hæc quidem tam multa, tam magna flagrantissimo tuo in nos amori sat erant. Quis enim commemorare possit, quod martyrum mortibus nos ad huius vitæ contemptum animas: quot virginum exemplis ad continentiam accendis: quot sanctorum monumentis ad pietatem sollicitas: quæ admirandis ecclesiæ tuæ sacramentis communis pariter ac ditas: ut consolaris, erigis, armas, doces, mones, trahis, rapis, mutas, transformas nos arcanis tuis literis, in quibus viuas quasdam tui scintillulas condiuoluisti, magnum amoris incendium excitaturas, si quis modo pia diligentia connetur excutere. Denique quæ vndique nobis obuius es, ne quando liceat obliuisci tui. Ad hæc quæ paterne toleras peccantes: quæ clementer recipis ad te redeuntes: Nec imputas benefacta tua gratis, nec respicientibus nostra imputas male facta, ut subinde tacitis vellicas, ac trahis instinctibus: ut emendas aduersis:

C ij

DE PVERO IESV

ut allicis prosperis? ut omnē moues lapidem? ut nusquā ces-
 sat ardentissima charitas in fouendis, asserendis, tuēdis, bean-
 dis nobis? Sed q̄ pauca de tam innumeris perstrinximus cō-
 militones? & tamē videtis q̄ sit immensus beneficiorū acer-
 uus. Eat nunc qui volet, & Pyladas, Horestes, Pirithoos,
 Theseos, Damonas, ac Pythias verbis phaleratē efferat mera
 prę his nugamenta. Atq̄ hæc quidem contulit vltro nihil
 promeritis, immo transfugis atq̄ hostibus, & a quibus
 nihil omnino mutui beneficii redire poterat. Si mediocribus
 officijs homines ad amandū hominē accendimur, hunc con-
 ditorē, vindicē, sic amātē, sic promeritū, non saltē redamabi-
 mus? quandoquidem hanc solam gratiā ille a nobis reposcit
 quā tamē ipsam in nostrū refundit lucrū. Adamas sanguine
 mollescit hircino, aquilæ, leones, pardi, delphines, dracones
 agnoscunt, ac referunt beneficiū. & o duritiā cordis humani
 plusq̄ adamantinā, si tam in inaudita charitate non mitescit,
 o ingratitudinē plusquā beluinā, si tātorū meritorū potest ob-
 liuisci, o singularē impudentiā, dicā an potius dementiam, si sic
 cōditus, sic restitutus, sic locupletatus, tanta obrutus benefi-
 centia, ad tantas vocatus spes, quicquā amare pōt, præter illū
 vnum, in quo, & a quo sunt omnia, quicq̄ nobis omnia secū
 impertit. Porro aut̄ quanq̄ hæc mortalis omnis cōplectitur,
 tamē nos illi peculiariter debem⁹, propterea q̄ i nrm, hoc est
 puerorum ordinem singulari quadā propensione, atq̄ indul-
 gentia fuisse sese pluribus declarauit argumentis. Primum, q̄
 ita ut erat vatū oraculis promissus, puer paruulus nasci volu-
 it, cum esset immensus. Præterea q̄ adhuc vteri virginei late-
 bris inclusus, infantis itē nondum nati gestu, atq̄ exultatione
 gauisus est salutari. Deinde q̄ statim innocentū puerorum
 sanguine suam natiuitatē voluit cōsecrari, ut his quasi veliti-
 bus dux inuictus bellum auspicaretur. Adde his, q̄ instante
 morte triumphali Hierosolymam veniēs, puerorū occursum,

atq; officio decorari, puerorū voce suas laudes decātari ma-
luit, iam vero q̄ amantē, quāq; sollicitū puerorū patronum
agit? cū matribus infantes suos offerentibus, vt IESV con-
tactu consecrarent, discipulis ne possent admitti vetantibus
indignans, Sinite (inquit) paruulos venire ad me. Neq; ve-
ro pueris benedixit tm̄, verū etiā negat vlli mortaliū aditū pa-
tere in regnū, nisi qui ad paruulorū formā descenderit. Rur-
sum q̄ amanter & illud? cū tam grauius deterret ab offendē-
dis pusillis, affirmans magis expedire, vt molari saxo collo al-
ligato præcepti i mare detur aliquis, q̄ vt vnum quemlibet ex
his paruulis, offendat. Atq; his q̄ insigne addidit eulogium ad
puerorū commendationē? Amen dico vobis, angeli eorum
semper vident faciem patris. Gratias agit tibi tuus, tibiq; dica-
tus grex IESV præceptor, cui quæso vt sacras tuas manus
semper admouere velis, & ab omni scandalo procul arceas.
Quid illud? nonne magnū amoris indicium, cū puerum in
medio collocatū discipulis eum exemplum præponit? nisi in-
quiens, conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus iste, nō
intrabitis in regnū cœlorū. An non eodem pertinet? cū Ni-
codemo sciscitanti, qua via possit ad vitam immortalē per-
tingere, iubet vt denuo renascatur, hoc est in puerum redeat.
Vsq; adeo Christo duci nostro placuit infantia, vt senes etiam
cogat repuerascere, si modo velint in illius admitti consortiū,
extra quem nulla salutis spes est. Neq; vero a Christo disso-
nat Petrus, cum admonet, vt tanquā nuper editi infantes lac
concupiscamus. Neq; discrepat Paulus, Filioli mei inquit,
quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis,
Idem paruulos in Christo lacte potat. Multa sunt id genus lo-
ca in mysticis literis. Omnino Christianismus nihil aliud est q̄
renascentia q̄ repuerascentia quædam. Magnum igitur pue-
ri, magnum pueritiæ sacramentū, qua IESVS tantopere de-
lectatus est. Non contemnamus ætatem nostram, quam ver-

DE PVERO IESV

rus ille rerum æstimator tanti fecit. Tantum demus operant,
 vt eiusmodi simus pueri, cuiusmodi diligit IESVS. diligit au-
 tem innocuos pueros, dociles, simplices atq; illud interim me-
 minerimus hanc deo gratam pueritiam, non in annis esse sitã,
 sed in animis, non in temporibus, sed in moribus. Est enim
 præposterum quoddam, nobisq; magnopere fugiendũ pue-
 rorum genus, qui mēto laui, mente sunt hirsuta, & ætate im-
 puberes, vitiosa astutia senes sunt. Est igitur nouũ quoddam
 pueritiæ genus quod a Christo probat, pueritia citra pueri-
 litatem, & omnino senilis quædam pueritia, quæ non annorũ
 numero constat, sed innocentia, sed ingenij simplicitate, An
 non id palam indicat Petrus, cum ait. Deponentes igitur om-
 nem malitiã, & omnẽ dolum, et simulationes, et inuidias, et
 detractiones, sicut modo geniti infantes, rationabile, & sine
 dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem. Cur addi-
 dit rationabile? nempe vt excluderet stultitiã, q̄ huius vere etas-
 tis consuevit esse comes. Cur detrahit inuidias, simulationes,
 ac reliqua id genus vitia, quæ senum sunt quasi peculiaria? ni-
 mirũ vt intelligeremus Christi pueros simplicitate ac puritas-
 te æstimare, non natalibus. Ad eundem modum & Paulus,
 Malicia inquit, paruuli estote, sensibus autem perfecti, Quod
 est omnino in ipsa puerorum ætate natua quædam bonitas,
 ac velut vmbra quædam, ac simulachrũ innocentia, vel spes
 potius atq; indoles futuræ probitatis Mollis, & in quẽuis has-
 bitum sequax animus, pudor optimus innocentia custos, in-
 genium vitij vacuum, corporis nitor, ac veluti flos quidam
 vernantis æui, et nescio quomodo quiddã spiritibus cognas-
 tũ ac familiare. Neq; n. temere fit, vt quoties apparent anges-
 li, puerili spẽ sese offerat oculis, quinetiã magi si q̄ suis incan-
 tamentis spiritũ eliciunt, in puerile corpus ferunt accersere, at
 quãto libentius spūs ille diuinus, pijs ac sanctis euocatus votis
 in huiusmodi domicilia demigrabit? ergo ad has naturæ do-

tes si accesserit summi illius & absoluti pueri imitatio, tum des
mū & grati in illū, & illo digni pueri videbuntur. Etenim sic
promeritū quis possit nō amare? Verū enī uero ea veri amo
ris vis est, ut eius quod ames q̄ simillimus esse cupias. Quod
si in nobis efficit amor humanus, quantū æmulādi studiū ex
citabit amor diuinus, cui ille collatus vix amoris umbella est?
Proinde si vere atq̄ ex anīo non verbo tenus IESVM ama
mus, IESVM pro nra virili conemur exprimere, vel potius
in illū transformari. Q̄ si verū assequi non possumus, saltem
pueri puerum imitemur, q̄ q̄ hoc ipsum facin⁹ est haud quā
puerile, imo senilib⁹ etiā viribus maius, sed quod fere nusquā
succedat foelicius q̄ in pueris, Etenī quoties negotiū ab hu
mano pendet præsidio, tū robur, ætas, sexus expendit, verū
vbi gratiæ res agit, non nature, tū hoc efficacius exerit sese mi
raculū spiritus, quo minus erat opis, ac fiducia in carne. Des
niq̄ quid dubitemus, aut diffidamus? ipso formante, fingen
te, ac transformante nos, quē conemur exprimere? Quis Da
nieli puero tantum addidit prudentiæ? quis puero Salomoni
tantum tribuit sapientiæ? quis tribus illis pueris tantum ad
iunxit tolerantia? quis puerū Hely dignum diuino fecit allo
quio? q̄ Nicolao puero? quis Egidio? quis Benedicto?
quis Agneti? quis Cecilīæ, quis tot tam teneris virgunculis,
tam masculam atq̄ inuictam virtutem dedit? Profecto non
natura, sed gratia, & vbi minus succurrit natura, ibi mirabilis
us operatur gratia. Hac igitur freti, magno animo studium
æmulandi puerum IESVM capeffamus, nec vnquam ocu
los ab eo velut a scopo deflectamus. Absolutum exemplar
habemus, nihil est quod aliunde petere oporteat. Omnis illi
uis vita, quid nos sequi debeamus, clamitat. Quid aut docuit
puer ille purissimus de purissima virgine natus? nisi ut omnē
huius mundi spurcitiā & inquinamenta vitemus, atq̄ angeli
cam quandā vitā iam nunc in terris meditemur, hoc est, id esse

DE PVERIS

meditemur, quod illic semper sumus futuri. Porro spūs IESVS cū omneis sordes auersat, & odit, tū præcipue beluinam illā, et prorsus hoīe indignā libidinē. Quid aut̄ docuit nos, natus peregre, editus in tuguriolo, abiectus in præsepe, pannis inuolutus? nisi vt semper meminerim⁹ nos hic paucorū dierum hospites esse, vtq; calcatis opibus, spretis mundi falsis honoribus, per pios labores ad coelestem illam patriā expediti festinemus, in qua iam nunc animo viuamus oportet, etiam si corporeis interim pedibus terrā contingimus. Rursum quid admonuit in Aegyptum aufugiens? nisi vt inquinatorum cōmercium modis omnibus deuitemus, qui IESVM in nobis, hoc est innocentiam, ac mundi neglectum conantur extinguere. Quid vero docuit circumcisus? nisi vt omneis carnis affectus ad Christum properantibus obstrepentes amputemus, ac tanq; in nobis ipsis mortui, solo IESV spiritu ducamur ac vegetemur? Quid ducuit oblatus in templo, nisi vt totos nos ab ipsa iā infantia deo rebusq; sacris dedicem⁹, cōsecremusq; ac protin⁹ recentī adhuc mētis testa IESV imbibamus? Ne enim vlla ætas discendam pietatem immatura est, immo non est alia magis tempestiua ad discendum Christum, q̄ ea quæ mundum adhuc nescit. Iam ipsi apud vos æstimate pueri, puer ille sic natus, sic deo dicatus, q̄ sanctis studijs totā pueritiam transegerit. Non ocio, non cibo, non somno, non ineptis lusibus, non stultis fabulis, nō euagationibus, quem admodum puerorum vulgus facit, sed aut parentum obsequijs, aut sacris orationibus, aut auscultandis doctorib⁹, aut pijs meditationibus, aut sanctis ac serijs cū æqualibus pueris colloquijs. Annon hæc, & multa similia summatim cōplexus est sanctus Lucas? cū scribit ad hunc modū. Puer crescebat, & confortabatur plenus sapientia, & gratia dei erat in illo. An nō palā videtis nouū pueritiæ gen⁹? De pristinis pueris dictū est, Stulticia colligata est ī corde pueri. De nouo hoc

CONCIO XVII.

auditis, plen⁹ sapientia. Quid adhuc etatis inscitiam prætexis-
 mus? cum audiamus non sapientem, sed plenum sapientia
 puerum. Videte vt omnē rerū ordinem hic puer inuertit, qui
 loquit in Apocalypsi, Ecce ego noua facio omnia. Perdit sa-
 pientia senū, ac prudētia prudētū reprobāt, ac pueri implēt
 sapientia. Nimirū hoc nomine gratias agens patri, Qm̄ in-
 quit, abscondisti hęc a sapientib⁹, & reuelasti ea paruulis. Por-
 ro ne stultā huius mundi, ac fucatā sapientiā affectaremus, p-
 tinus adiecit, et gratia dei erat in illo. Is vero demū sapit, qui
 mundo desipit, & nil nisi Christum sapit. Is non e philosopho-
 rum libris, non e scoticis argutijs, sed syncera fide cognoscit-
 tur, spe tenetur, charitate deuincitur. Iam vero q̄ multa do-
 cuit? vbi duodecim natus annos a parentibus furtim subdu-
 cit sese, ne inter notos quidē ac propinquos repertus, post tri-
 duum deniq; inuentus est. Sed vbi tandē iuuentus? Num in
 circulis? nū in choris? nū in vijs aut foro? Audite pueri, vbi
 repertus sit IESVS, relictis parentibus quodammodo fugis-
 tius, & vbi vos versari cōueniat intelligetis. In tēplo inquā
 inuentus est in medio doctorū sedens, audiēs illos, ac vicissim
 interrogans. Quid docuit nos IESVS his tam admirandis
 factis? Non dubiū quin rem magnā, rē seriā, rē imitandam
 docuerit. Quid autē? quid? nisi vt grādescēti in nobis Chri-
 sto, quando quidē & in nobis nascit, & habet suos aetātū gra-
 dus, donec occurramus in virū perfectū, & in mensurā pleni-
 tudinis eius. Ergo cū grandescit in nobis, docet vt naturales
 parentū & amicorū affectus in deū transferam⁹, nihil hic ame-
 m⁹, nihil miremur, nisi i Christo, et Christū i oib⁹ Memineris
 mus verū patrem, patriam, cognatos, amicos habere in coelis
 Verum ne quis imaginetur hunc parentū neglectū fastū, aut
 inobediētiā sapere, cōsequitur, & erat subditus illis. Immo
 nemo suos parētes verius amat, nemo magis pie, colit, nemo
 obseruātius morē gerit, q̄ qui sic contemnit. Quid autē est se-

DE PVERO IESV

dere in templo, nisi in rebus sacris conquiescere, & ad discenda
 dū animū ab omnibus tranquillū curis adferre? Nihil autem
 vitij est turbulentius, & ociū ac quietē amat sapientia. Iam a
 quo tandē nos grauemur discere, q̄ attentas aures præcepto
 ribus præbere conuenit, cū puer ille cœlestis, sapientia dei pat
 ris, in medio doctorū sedeat, audiēs vicissim, ac rōdēs, sed ita
 respōdēs, vt oēs eius sapientiā admirarēt. Neq; id mirū, cū is
 esset, ad quē oīs mundi sapientia stulta est. Præclara res legū
 prudētia, egregia res philosophiæ cognitio, suspicienda res
 theologiæ professio, verū si quis IESVM audiat, ilico stultes
 cunt oīa, At nostra responsio, si sapiētię miraculū excitare nō
 potest, certe sapiat modestiā, sonet innocentiam. Rursum obse
 cro, q̄ morigeros, q̄ obsequētes nos esse decet parentibus ac
 præceptoribus, quos potiores velut ingenij parentes habe
 mus, posteaquā ille dñs omniū, cū a parentibus non intelli
 gē, tamen subditus illis redierit in Nazareth. Debet hoc pie
 tati, debet parentū reuerentiæ, vt aliquoties illorū voluntati
 concedamus, etiā si nos meliora viderimus. Sed iam operæ
 precii est audire, q̄ apto fini Lucas IESV pueritiā cōcluserit.
 Et IESVS (inquit) proficiebat sapiētia, ætate, & gratia apd
 deū et apud homines. Q̄ multa q̄ pauca nos docuit? Primū
 cū ætatis accessione, pietatis itē accessionē oportere copulari,
 ne illud in nos iure dici possit, quod in hominū vulgus diuus
 dixit Augustinus. Qui maior est ætate, maior est iniquitate.
 Neve in hoc pulcherrimo certamine vnquā restem⁹, aut nos
 assequutos arbitremur, sed in morē currentiū in stadio a ter
 go relicta negligentes, in anteriora nitamur, ac semper a bo
 nis ad meliora, a melioribus ad optima proficere conemur,
 donec ad metam hoc est huius vitæ finem peruentum erit. So
 crates iam admodum senex perinde quasi nihil sciret, ita sem
 per & a quouis discere sitiebat. Itidē et nos quo magis in Chri
 sto fuerimus, hoc minus nobis placebimus, si modo vere in

CONCIO XVIII.

illo fuerimus progressi, adeo φιλαυτία pestis est & studiorū,
 & pietatis, ac iuxta Fabiū præcox illud ingeniorū genus, non
 temere peruenit ad frugem vel eruditionis, vel innocentiae.
 Equidē nec ordinē ociosum esse puto apud deū, & apud ho-
 mines, vt intelligamus in primis dandam operam, vt vita nra
 deo placeat. Id agentes, hūanus fauor vltro cōsequet̄. Nihil
 enī virtute pulchrius, nihil amabilius, quā laus hoc magis se-
 qui solet, quo minus appetit̄. Paucis vt potuimus, vobis ex-
 pressimus exemplar pueri, quē & amare plurimū, & imitari
 studiosissime debemus. Atq; oīno tantū videbimur amare,
 quantū fuerimus imitati. Rursum tanto plenius imitabimur,
 quanto amabim⁹ ardentius. Proinde hoc ipsum ab illo quo-
 tidianis ac puris precibus flagitemus, vt nobis donet amore
 sui flagrare, sui similes euadere, hoc est castos, puros, incōtas-
 minatos mites, simplices, tractabiles, expertes fuci, ignaros
 doli, nescios inuidiæ, parentibus morigeros, præceptoribus
 dicto audientes, mundi contemptores, rebus diuinis addi-
 ctos, p̄is literis intentos, nobis ipsis quotidie meliores, pro-
 batos superis, gratos hominibus, odore bonæ famæ q̄ pluri-
 mos ad Christum allicientes. Hęc inquā assidue flagitemus,
 hæc manib⁹ pedibusq; conemur, dum habilis ætas, breui alio-
 qui fugitura. Etenim si recte monuit Fabius, optima statim
 ac primo discenda, quid prius disci debet, q̄ Christus, quo ni-
 hil est melius? immo quid aliud discere oportet christianum,
 q̄ eum virum quem nosse vita est æterna? quemadmodum
 ipse testatur patrem orans in euangelio. Id si curabimus, vt
 cunq; pro virili gratiā referemus, tam singulariter de nobis
 merito, & illi referendo gratiam, ipsum nobis lucrificiemus.
 Referemus autem hoc plenius, quo vehementius redamabis-
 mus. Porro hoc magis illum redamabimus, quo magis vita
 ac moribus exprimemus. Iam quo magis exprimemus, hoc
 magis ipso locupletabimur.

DE PVERO IESV

TERTIA PARS.

¶ At interim nonnullis forsitan succurret animo, duram hanc esse militiam, repudiatis omnibus, cum Christo crucem tollere, Sed meminertis fratres dilectissimi, longe diuersam mundi & Christi esse naturam. Mundus ceu fucata meretrix, prima fronte blandus nobis, & aureus occurrit, postea quo ingrediare altius, quo propius inspicias, hoc magis ac magis tetra, putida, fellita sunt omnia. Ediuerso Christus procul intuentibus durior apparet, dum cruces videmus, dum voluptatum ac vitæ contemptum. Verum si quis fidenti animo totum sese in illum reijciat, reperiet nihil esse mollius, nihil expeditius, nihil dulcius. Nisi forte verum non dixit veritas in euangelio, cum ait. Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris, iugum enim meum suauis est, & onus meum leue. Hac nimirum vere est ardua illa virtutis via, quam & olim tanto ante Christum, utcumque somniauit Hesiodus, primo aditu asperior, progressu sepe & facilius, & amoenior. Sed quid tandem asperum videri potest, quod ad tam ingens, tam certum iter præmiū? Si iuxta Sapientis dictum, spes præmiū minuit vim flagelli, quis in hac momentanea vita, non leue, non dulce iudicet, quo celestem illam, & nunquam desituram sibi paret vitam, æternam regnare cum Christo assidue, summum illud intueri bonum versari in angelorum contubernio, ab omni malorum metu procul abesse? Quis oro tantum hoc præmium, non vel sexcentis mortibus emptum velit? Atqui hoc tantum donatiuum pollicetur militibus suis imperator noster IESVS, qui neque fallere potest, neque mentiri nouit. Iam apud vosmetipsos expeditate fructus, æternitatem, ac magnitudinem, contra quæ breue huius militiæ tempus, nimirum haud longius ipsa vita, quæ quid aliud est, quæ vapor ad exiguum tempus apparens, aut vnius horæ somnium? Sed agendum de hoc interim inestimabili premio sileamus, atque inspiciamus quæ abunde magna mercede dux noster militum suorum labores etiam in hac vita compenset, quancumque di-

parē metant messem, qui mundo militant, & qui merent sub Christo IESV. Audiamus quid ipsi dicant impij in libro Sapientiae Lassati sumus in vita iniquitatis, & perditionis, ambulauimus vias difficiles, viā autē domini ignorauimus, Illectat mūdus fucatis bonorū simulacris, quæ nihil aliud sunt, q̄ melita venena, Mox attractos, & velut inauctoratos, deū immortalē, in q̄s curas, q̄s sollicitudines, quas turbas, quæ dispendia, quæ dedecora, in quā conscientiae mentis carnificinā, in quam infœlicem exitum miseros adducit, vt hic quoq; iam abunde magnas impietatis poenas dedisse videant, etiā si nulli consequantur inferi, At qui reiectis mundi fucis, in IESVM hoc est summū bonū omnē amorē, curā, studiūq; transferunt, totiq; ab illo pendentij, iuxta pmissū euangelicū, nō mō vitā aeternā possidebunt, verū etiā in hoc saeculo centuplū accipiet

Quid est autem accipere centuplū? Nempe p fucatis bonis vera, p incertis certa, pro fluxis aeterna, p veneno tinctis syns cera, pro curis ocium, pro solitudine fiduciam, pro turbulētia trāquillitatē. p dispendijs vniuersitate, pro nagitjs integritate, pro conscientiae cruciatu secretū & ineffabile gaudiū, pro turō pi atq; infœlicis exitu, gloriosam ac triumphalem mortē, Spreuisti diuitias amore Christi, in ipso vero inuenies thesauros, resecisti falsos honores, in hoc longe eris honoratior, neglexisti parentum affectus, hoc indulgentius fouebit te pater verus, qui est in cœlis, pro nihilo habuisti mundanam sapientiam, in Christo longe verius sapiēs, ac foelicius, aspernatus es pestiferas voluptates, in ipso multo alias inuenies delicias, breuiter vbi arcanas illas, sed veras opes Christi, dispulsa mundi caligine, videris omnia quæ prius arridebant, quæ sollicitabant, ea non solum admiraberis, sed perinde vt pestes quasdam fugies, reijcies, auersaberis, Fit enim mirum in modum, vt simul atq; cœlestis illa lux animos nostros penitus attigerit, protinus noua quedam rerum omnium facies oboriatur. Itaq;

D

DE PVERO IESV

quod paulo ante dulce videbas, nūc amarescit, quod amarū, dulcescit, quod horrēdū, blandif, quod blādiebas, horrescit, quod splendidū ante, nunc sordidū, quod potēs, infirmū, qd formosū, deforme, quod nobile, ignobile, qd opulentū, ege- nū, qd sublime, humile, qd lucrū, damnū, qd sapiens, stultū, qd vita, mors, qd expetendū, fugiendū, & contra. Vt repen- te mutata rerū specie, nihil minus esse iudices, q̄ id quod esse videbant. Ergo in vno Christo compendio ac vera reperiūt oīa bona, quorū inanes, ac mendaces imagines, & vmbrae, ceu praestigias mundus hic ostēdit, quas miserū mortaliū vul- gus tanto animi tumultu, tantis dispendijs, tantis periculis, p- las nefasq; persequit. Quā obsecro beatitudinē cū hoc animo conferre queas? qui iam liber sit ab errore, liber ab affectib⁹, securus semper gaudens ob testimoniū conscientiae, nulla de re sollicitus, altus, sublimis, ac coelo proximus, iamq; supra sortem humanam qui in Christo excelsissima petra nixus, omnes huius saeculi fucos, tumultus, procellas ex alto rideat, negligat, vel potius commiseret. Quid autē timeat is, qui pro pugnatorem habeat deū? Ignominia? At summa est gloria pro Christo ignominia pati. Paupertatē? At opū sarcinā lus- bens abiicit, quisquis ad Christum properat. Mortē? At ea maxime in votis est, per quā scit sese ad immortalē vitā eē trans- mittendū. Qua de re sit sollicitus, cuius pater coelestis etiā pi- los habet annumeratos? Quid autem cupiat is, qui in Chris- to possidet omnia? Quid enī nō cōmune membrīs & capi- ti? Iā vero quanta est hoīs non mō foelicitas, verū etiā digni- tas, viuū esse membrū sanctissimi corporis ecclesiae, idem esse cū Christo, eandē carnem, eundem spiritum, cōmunē cū illo habere patrē in coelis. Christū habere fratrem, ad cōmunem cū illo hereditatem destinatum esse, breuiter iā non hominem esse, sed deum? Adde his gustum quendā foelicitatis futurae, quem pię mentes subinde percipiunt. Hæc nimirū viderat,

hac fenserat propheta, cū ait. Nec auris audiuit, nec oculus vidit, nec in cor hoīs ascendit, quæ preparasti deus diligentibus te. Proinde charissimi sodales, si dabimus operā, vt vere Christi membra simus, iuxta aliud propheticū dictū. Iustus vt palma florebit, etiā in hac vita ppetua quadā adolescentia vernabim⁹, nō aīo tm̄, verū etiā corpe. Etenim quēadmodū floribus ille IESV spiritus in nrm̄ spiritū redundabit, ita noster vicissim in suū corp⁹ influet, & quoad fieri pōt, in sese transformabit. Nec poterit tantus ani ac corporis nitor vestitū sordescere, Nam anim⁹ noster habitaculū est dei, animi domiciliū est corpus, porro vestis & ipsa corporis, quodammodo corpus est. Ita fiet, vt capitis puritati totus homo respondeat, donec peracta hac vita ad immortalitatem traducatur.

EPILOGVS.

¶ Agite igitur optimi cōmilitones, ad hanc tantam foelicitatē summis viribus enitamur, ducem nostrum IESVM vnum admiremur, quo maius nihil esse potest, imo sine quo nihil est oīno magnū. Hunc vnū amemus, quo nihil esse melius pōt, immo extra quē nihil est omnino bonū. Hunc imitemur, qui solus est verū & absolutū pietatis exemplar, extra quem quisquis sapit, desipit. Huic vni inhereamus, hunc vnum amplectamur, hoc vno fruamur, in quo est vera pax, gaudium, tranquillitas, voluptas, vita, immortalitas. Quid multis? summa bonorum est omnium. Extra hunc nihil suspiciamus, nihil amemus, nihil appetamus, huic vni placere studeamus. Meminerimus nos sub illius oculis, & illius angelis testibus, quicquid agimus agere. Zelotypus est, nec vllas mundi sordes patitur. Quare puram, & angelicam in illo viuamus vitam, ille sit nobis in corde, in ore, in omni vita. Hunc penitus sapiamus, hunc sequamur, hunc moribus exprimamus. In illo negotium, otium, gaudium, solatiū, spem, præsidium omne collocemus, Hic vigilantium animis nunc

D ij

DE PVERO IESV

discedat, hoc dormientibus occurreret. Hunc & litera nostra,
& Iulus etiam sapiant, per hunc et in hoc crescamus, donec oc-
curramus in virum perfectum, & gnauiter obita militia, per-
petuum cum illo triumphum agamus in coelis. Dixi.

Concionis de puero IESV.

F I N I S.

D. ERASMI ROTERODAMI, VTRIVSQVE
LINGVAE DOCTISSIMI, EXPOS-
ITVLATIO IESV CVM HOMINE
SVAPTE CVLPA PER-
EVNTE.

CVM mihi sint vni bona, quæ vel frondea tellus,
Vel Olympus ingens continet,
Dicite mortales, quæ vos dementia coepit?
Hæc aucupari vt vndeuis
Malitis, q̄ de proprio deposcere fonte,
A deo benigno, & obuio?
Mendacesq; iuuat trepido, miseroq; tumultu
Vmbra bonorum persequi?
Pauci me, qui sum veræ largitor & auctor
Fœlicitatis, expetant?
Forma rapit multos, me nil formosius vsquam est,
Formam ardet hac nemo tamen
Suspiciunt Ceras, antiquaq; stemmata multi,
At me quid est illustrius?
Vt qui sim genitore deus ipse profectus,
Genitrice natus virgine.
Vnde fit, vt mecum vix gestiat vnus & alter

CARMINA. XXI.

Affinitatem iungere?
 Maximus ille ego sum coelique solique monarcha,
 Servire nobis cur pudet?
 Divites item, & facilis dare magna, & multa roganti,
 Rogari amo, nemo rogat.
 Sumque, vocorque patris summi sapientia, nemo
 Me consulit mortalium.
 Ipse ego sum aetherei splendorque, decusque parentis,
 Me nemo stupet, aut suspicit,
 Sum firmus iuxta, ac iucundus amicus amico
 Me pariter, ac meas opes
 Candidus, atque lubens charis impertio, nemo hanc
 Ambit necessitudinem.
 Sum via qua sola coeli itur ad astra, tamen me
 Terit viator infrequens.
 Cur tandem ignarum dubitat mihi credere vulgus?
 Aeterna cum sim veritas
 Pollicitis cur stulte meis diffidere perstas?
 Cum sit nihil fidelius.
 Auctor ad haec vitae cum sim vnicus, ipsaque vita,
 Cur sordeo mortalibus?
 Lux ego sum, cur huc vertunt sua lumina pauci?
 Dux, cur grauantur insequi?
 Vivendi recte certissima regula solus,

D ij

DE PVERO IESV

Aliunde formas cur petunt?
Ipse ego sum solus vera, et sine felle voluptas,
Quid est quod ita fastidiosum?
Unica pax animi, quin huc deponitis ægri
Curas edaces pectoris?
Si benefacta truces etiam meminere leones,
Referuntque beluæ vicem,
Respondere feri merito didicere dracones,
Si meminit officij canis,
Si redamant aquilæ, redamant delphines amantem,
Cur efferaior feris,
Me me non redamas homo? cui semel omnia feci,
Quem condidi, quem sanguine
Asserui proprio, propriaque a morte recepi
Dispendio vitæ volens.
Si bos agnoscit dominum, si brutus asellus
Agnoscit altorem suum,
Cur me solus homo male gratos nosse, recusas,
Et conditorem, & vindicem?
Unus ego hic tibi sum cunctorum summa bonorum,
Quid est quod extra me petas?
Quorsum distraheris per tot dispendia, grassans
Laboriosa inertia?
Sum placabilis, & pronus miserescere, quin hoc

Miser ad asylum confugis?
Idem iustus, & implacabilis ultor iniqui,
Cur non times offendere?
Corpus ego, atq; animum nutu sub tartara mitto,
Nostri metus vix vllum habet.
Proinde mei desertor homo secordia si te
Adducet in mortem tua,
Præteritum nihil est, in me ne reijce culpam,
Malorum es ipse auctor tibi.
Nam quid adhuc superest? si te neq; prouocat ardens
Suiq; prodiga charitas,
O bis marmoreum pectus, neq; mitigat vnquam
Adeo profusa benignitas,
Si neq; tantarum spes vel certissima rerum
Expergeficit, & allicit,
Si neq; tartaræ cohibet formido gehennæ,
Nec vllus admonet pudor.
Immo si durant magis hæc, adduntq; stuporem,
Tam multa, tamq; insignia,
Ut facile immanesq; feras, chalybemq;, petramq;
Rigore victo molliant,
Quid faciat pietas, quibus artibus abstrahat vitro

DE PVERO IESV

Deuota morti pectora?
Inuitum seruare, nec est mentis (puro sana)
Et patria prohibet æquitas.

τελος.

IMAGO PVERI IESV POSITA
IN LVDO LITERARIO,
QVEM NVPER IN
STITVIT CO
LETVS.

Discite me primum pueri, atq; effingite puris
Moribus, inde pias addite litterulas.

CARMEN PHALECIVM.

Sedes hæc puero sacra est IESV.
Formandis pueris dicata, quare
Edico, procul hinc faceſſat, aut qui
Spurcis moribus, aut inerudita
Ludum hunc inquinet eruditione.

CARMEN IAMBICVM.

Non inueniſto antiquitas ænigmate
Studij magiſtram, virginem
Finxit Mineruam, ac literarum præſides

Finxit Camœnas virgines,
 Nunc ipse virgo matre natus virgine,
 Præsideo virgineo gregi,
 Et sospitator huius, & custos scholæ,
 Adsunt ministri virgines,
 Pueros meos mecum tuentos angeli,
 Mihi grata vbiq; puritas,
 Decetq; studia literarum puritas.
 Procul ergo sacro a limine
 Morum arceant mihi literatores luem,
 Nihil huc recipiant barbarum,
 Procul arceant illiteratas literas,
 Nec regna polluant mea.

ALIVD.

Quin hunc ad puerum pueri concurritis omnes?
 Vnus hic est vitæ regula, fonsq; piæ.
 Hunc qui non sapiat, huius sapientia stulta est,
 Absq; hoc vita hominis mors (mihi crede) mera est.

SAPPHICVM.

Cœperit faustis auibus precamur,
 Semper augescens meliore fato,
 Hic nouæ sudor nouus officinæ
 Auspice IESV.
 Hic rudis (tanquã noua testa) pubes
 Litteras graias, simul & latinas,
 Et fidem sacram, tenerisq; Christum
 Combibet annis.
 Quid fuit læta sobolem dedisse
 Corporis forma? nisi mens & ipsa
 Rite fingatur, studijsq; castis
 Culta nitescat?

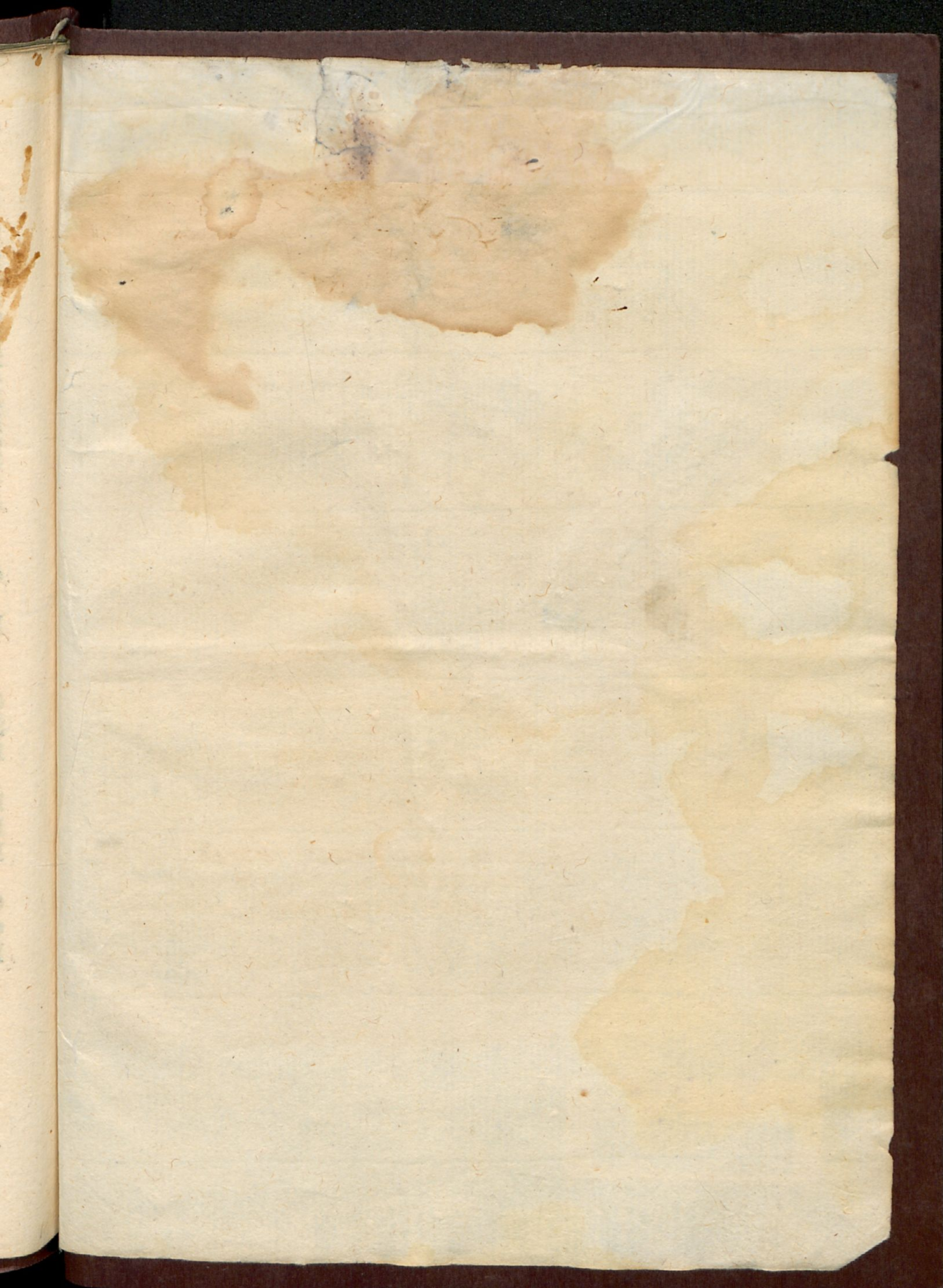
DE PVERIS

Stirpe ab hac sensim noua pullulabit
Ciuum proles, pietate iuxta, ac
Litteris pollens, breuiterq; regno
Digna Britanno.
Ludus hic syluæ pariter futurae
Semina, hinc diues nemus vnde quaq;
Densius surgens decorabit Anglum
Latius orbem.

¶ Epitaphium Scurrule temulentæ, Scazon,

Pax sit viator, tacitus hos legas versus,
Vt sacra verba mussitant sacerdotes,
Ne mihi suauem strepitus auferat somnum,
Reperatq; vigiles ilico sitis fauces.
Nam scurrula hocce sterto conditus saxo,
Quondam ille magni clarus Euij mystes,
Vt qui bis octo luffra perbibit tota,
Oculis profundus deinde somnus obrepfit,
Vt sit, benigno membra cum madent Baccho.
Atq; ita peractis suauiter bonis annis,
Idem habendi finis, atq; viuendi
Fuit, Sed etiam me aliquis ebrium credat,
Aut somniare, qui ista dormiens dicam.
Vale viator, iam silenter abscede.

Lipsiæ ex ædibus Valentini Schumani
Anno dñi Millesimo quingensimo
vndeuigesimo.

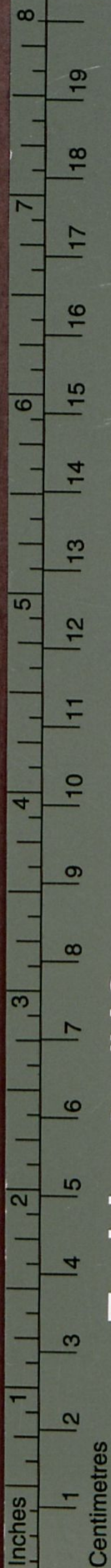

ax 7

ULB Halle 3
004 174 224

Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

ERASMI

ROTERODAMI

DE RATIONE STVDII AC
legendi, interpretandiq; aucto-
res libellus aureus.

Officium discipulorum ex Quintiliano,
Qui primo legendi, ex eodem.

ERASMI
Concio de puero IESV in schola
Coletica Londini instituta pronuntianda.

EIVSDEM
EXPOstulatio IESV ad mortales

EIVSDEM
CARmina scholaria.

